

STUDIUL DE CAZ: CETATEA INEU DE-A LUNGUL ISTORIEI

Case study: Ineu Fortress throughout history

Abstract: *By consulting several types of sources, we seek to retrace the manner in which Ineu fortress has developed throughout time. There is little known about it, which is why Romanian historiography needs augmentation. The first piece of information emerged in 1295, when Egidij, the lord of a castle, was mentioned; the presence of a castrum is confirmed for the following year. Ineu has possessed a fortification system since the thirteenth century. This increased starting with 1387, when the Losonczy family received jurisdiction rights over the settlement. In 1472 a lord of the castle is mentioned (in their service). In 1566 the fortress was besieged by the Ottomans, and a part of the old fortifications became military garrisons or sanjaks. Then, in 1595, the fortress was seized by the Habsburgs. During their reign, the 1605 conscription was redacted, which brought to light data regarding the goods and weaponry of the fortress. Also, the fortress was rebuilt in accordance with the blueprints of architect Gabriel Haller. In 1658 the fortress was regained by the Ottomans, a fact confirmed by Evlia Kurt Cselebi, the first eye witness to describe it. From the eighteenth century until the end of the twentieth century Ineu fortress did not have a defensive role, but rather an administrative, educational, and even a medical one. Archeological findings show that it underwent a new process of restauration in the twentieth century.*

Keywords: *castle, sanjak, Ottomans, Habsburgs, Losonczy family, Rákoczy family, Transylvania, Conscription of 1605, archeology, restauration*

***

Pornind de la sursele existente până în prezent (atât scrise, cât și iconografice), studiul de față își propune să reconstituie etapele care au condus la constituirea cetății din Ineu și să identifice rolurile pe care ea le-a avut de-a lungul istoriei.

Despre istoria acesteia se cunosc foarte puține. Din cercetările realizate în anul 2000 de arheologul Adrian Andrei Rusu reiese că cetatea era deja construită în anul 1472¹. Această afirmație este susținută de faptul că familia Losonczy (care primise încă din 1387 dreptul de jurisdicție asupra

---

* PhD Candidate, "Babeș Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania; melindakeresztes@yahoo.com

Date submitted: February 18th, 2021

Revised version submitted: May 23rd, 2021

Final draft accepted: June 2nd, 2021

¹ V. Adrian Andrei Rusu, *Castelarea carpatica: fortificații și cetăți din Transilvania și teritoriile învecinate: sec. XII-XIV*, Mega, Cluj-Napoca, 2005, p. 563.

Ineului) avea în anul 1472 în slujbă un castelan². Această părere – anume că familia Losonczy a construit cetatea în secolul al XV-lea – a fost împărtășită de mai mulți cercetători³.

Din informațiile adunate de Doina Chiș se cunoaște faptul că cetatea Ineu a fost întemeiată pe locul unui fost *castru roman*⁴. Intră însă în discuție sursa sau documentul care confirmă această afirmație. Precizăm că în istoriografie s-a produs o confuzie cu privire la terminologia cetăților, problemă semnalată de arheologul Adrian Andrei Rusu. Notăm astfel că Mircea Rusu a desemnat drept *castre* fortificațiile timpurii (din perioada secolelor VII-IX-XII)⁵, că Virgiu Vătășanu utiliza această expresie pentru construcțiile defensive de pământ, lemn și piatră, că Ștefan Pascu a folosit termenii de *castre* și *cetăți teutone*, că pentru David Prodan *cetăți* sunt și construcțiile de secol XVI, iar că Gheorghe Anghel folosește noțiunea de *cetate de tip castel*⁶. În fine, o definiție pentru castelologie a fost propusă de Adrian Andrei Rusu:

„o disciplină autonomă a cercetărilor istorice ocupată cu studierea evoluției fortificațiilor medievale, a raporturilor lor cu societatea, atât sub aspectul lor de monumente arhitectonice cât și acela de instituții feudale”⁷

Revenim la Doina Chiș pentru informații cu privire la cetatea Ineu. Din anul 2013, de când aceasta a lansat cartea *Ineu. Itinerar sentimental în imagini și documente*, se cunoaște că în anul 1295 a fost atestat documentar un *castelan* pe nume Egidij, iar că în anul următor a fost confirmată prezența unui *castrum* în Ineu⁸. Castelanelul Egidij era pesemne un demnitar cu funcția de comandant, dar care avea atribuții mai reduse decât în mod obișnuit, deoarece în organizarea comitatelor de *castre* existau comandanți ai armatei, comiți curiali, precum și comitele castrului,

² Idem, *Cetăți medievale din județul Arad*, Editura Muzeul Județean, Arad 1999, p. 52. V. și Georgius Feiejr, *Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus ac Civilis*, vol. X, Buda, 1834, pp. 747-748.

³ V. Pavel Tripa, *Trecutul Orașului Ineu și al Cetății Ienopolei*, Editura Emia, Deva, 2007, p. 44; Florin Mărginean, Zsolt Csók, Keve László, Victor Sava, „Unveiling History. Archaeological Excavations in the Fortress of Ineu (Arad County)” în *Ziridava Studia Archaeologica*, Mega, nr. 31, 2017, p. 245.

⁴ Doina Chiș, *Ineu. Itinerar sentimental în imagini și documente*, Gutenberg Univers, Arad, 2013, p. 53.

⁵ Termenul *castrum* este confundat cu castrele romane.

⁶ Adrian Andrei Rusu, *Cetăți din voievodatul Transilvaniei secolele XI-XIV* [teză de doctorat], Cluj-Napoca, 1987, p. 22.

⁷ Ibidem.

⁸ Doina Chiș, *Ineu. Itinerar sentimental în imagini și documente*, p. 54; Georgius Feier, *Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus ac Civilis*, vol. VII, Buda, 1832, pp. 192-195; Wenzel Gusztáv, *Codex diplomaticus Árpádkori uj okmánytár*, vol. XII, Budapesta, 1874, pp. 566-567.

cel din urmă fiind deasupra tuturor în rang, statut, responsabilități⁹. Din 1295, de când a fost atestat Egidij, și până în anul 1472, când Losonczi l-a însărcinat pe un alt castelan să administreze cetatea Ineu, nu se cunosc alte date despre aceasta. Astfel, nivelul de cunoaștere a subiectului merită să primească îmbunătățiri.

În secolul al XVI-lea au început să apară informații mult mai clare despre cetatea Ineu și rolul ei. Aceasta se afla la frontierele Principatului Transilvaniei, ceea ce a situat-o în zona conflictelor dintre otomani și habsburgi¹⁰. În anul 1566 cetatea Ineului a fost asediată de otomani¹¹. Cucerite, parte din vechile fortificații au devenit garnizoane militare sau de sangeac¹². Drept urmare, sunt cunoscute în Ineu, Arad și Lipova trei sangeacuri. Sub stăpânirea otomanilor a fost dezvoltat în Ineu sistemul defensiv, iar pe plan intern a fost construită o moschee la sud-vest de cetate¹³. Aceste măsuri reprezintă pașii prin care otomanii au transformat Ineu în pașalic turcesc.

La sfârșitul secolului al XVI-lea, mai precis în 1595, cetatea a fost cucerită de habsburgi¹⁴. Sub guvernarea imperialilor a fost redactată Conscriptia din anul 1605, care scoate la lumină informații valoroase cu privire la Ineu¹⁵. Având în vedere faptul că pentru această perioadă nu s-a descoperit încă o imagine care să illustreze cetatea, documentul susmenționat este de mare folos, deoarece el oferă date despre modul în care ea a funcționat și a fost dotată. Din acesta se cunoaște înregistrarea bunurilor aflate în interiorul cetății:

„multe cereale în bastionul dinspre Criș: 38,5 mierțe de grâu neprelucrat, 4 de uruială și alte 3 de alac, toate măsurate cu mierța de Ineu. Tot acolo s-au mai găsit 3 butoaie de vin, 2 căzi, o puțină, 7 ciubere, mai multe bucăți de osânză, miere de tescovină, 2 mierțe de prune și o ladă ruptă. În bolta lungă, o câblă de Kosice 10 și 16,5 mierțe de uruială. Sub bastionul

---

⁹ Adrian Andrei Rusu, *Castelarea carpatica: fortificații și cetăți din Transilvania și teritoriile învecinate: sec. XII-XIV*, pp. 239-240.

¹⁰ Eugen Gluck, „Contribuții cu privire la istoricul cetății de la Ineu” în *Ziridava*, XIII, 1981, pp. 132-133.

¹¹ Pavel Tripa, *Trecutul Orașului Ineu și al Cetății Ienopolei*, p. 47; Kornél Sorbán, *Az Ineui Borosjenői Róm. Kath. Plébánia Története*, «Franklin» Institut de arte grafice, Oradea, 1934, p. 14.

¹² Octavian Teodor Gheorghiu (arh.), *Arhitectura medievală de apărare din România*, Editura Tehnică, București, 1985, p. 225.

¹³ Florin Mărginean, Zsolt Csók, Keve László, Victor Sava, „Unveiling History. Archaeological Excavations in the Fortress of Ineu (Arad County)”, p. 247.

¹⁴ Kornél Sorbán, *Az Ineui Borosjenői Róm. Kath. Plébánia Története*, p. 14.

¹⁵ archives.hungaricana.hu/en/urbarium/view/hu_mnl_ol_e156_a_fasco28_no061/?document=1&pg=8&bbox=446%2C-1271%2C2203%2C-314 [02.07.2019]. V. și Adrian Magina, „Conscriptia și inventarul bunurilor cetății Ineu anul 1605” în *Banatica*, vol. 21, 2011, pp. 90-92.

exterior s-au găsit 19 mierțe de făină, 5 de uruială și o ladă de grâne”¹⁶

Echipamentul militar care se afla în diversele bastioane a fost de asemenea înregistrat:

„în casa de cărămidă se afla depozitul principal de muniție al fortificației, cu 5 butoaie de Gönc plus alte 19 butoaie de praf de pușcă, 65 de muschete, 6 săcălușuri sau bombarde, alte 30 de săcălușuri simple, multe puști de ienicer, cu și fără pat, halebarde, lănci, pumnale de ținut cu ambele mâini, drugi de fier, săbii, hangere, coifuri și cuirase, ultimele trei articole de proveniență germană. Mai erau înregistrate roți de tun întărite cu bandă de oțel, bușe, osii, lămpi de fier. Multe instrumente incendiare: lămpi, colaci, ulcele, bețe, făclii, cornaci, în total câteva sute. Alături de acestea mai erau 19 lănci de asediu, 8 forme pentru [turnat] săcălușuri, 4 saci de piele pentru prafuri, 3 butoiașe de ceară albă, un butoiaș de salpetru și o altă jumătate de butoiaș cu salpetru cernut, pucioasă pentru praf de pușcă – 2 butoiașe, 14 legături de fitile, tigăi de topit [probabil plumb pentru gloanțe n.n.], un butoi cu ghiulele de săcăluș, o formă de treasc. Se adăugau obiectele de fier: 40 de sape, diverse piese în număr de 132 de bucăți, 34 de sulite, 500 de ghiulele de falconet, 1 butoiaș cu ghiulele de treasc, 240 de ghiulele pentru treascul mobil și 50 pentru treascul rotitor”¹⁷

Cei care au redactat această conscripție au trecut în registru și capacitățile de apărare a cetății:

„Poarta cetății interne era bine apărată cu 18 săcălușuri. La bastionul toboșarilor se aflau un falconet, un treasc rapid și un săcăluș. Bastionul dinspre insulă avea la rândul lui un treasc de fier și o siska lungă, în vreme ce al treilea bastion nu avea decât un treasc rapid. Deasupra porții, sub acoperiș, s-au găsit un treasc de fier și 6 săcălușuri. În total, cetatea internă era apărată de 31 de tunuri, din care numai câteva de fier, ceea ce indică faptul că săcălușurile, care alcătuiau marea majoritate a artileriei, erau din bronz. În cetatea externă, sub casa căpitanului se aflau 2 treascuri rotitoare, un falconet și un tun tras cu lanț. Poarta exterioară era apărată de 6 săcălușuri, iar bastioanele dinspre exterior aveau un falconet primul și un syger lung al doilea. La serviciul pieței se afla un treasc rapid, la bastionul de vânătoare un treasc imobil și un mortar, la bastionul din partea dinspre insulă două săcălușuri. La poarta de sus a orașului, 2 bombarde și 4 săcălușuri deasupra porții, în vreme ce poarta de

---

¹⁶ Ibidem, p. 91.

¹⁷ Ibidem, p. 92.

jos a orașului avea deasupra un treasc scurt și alte 4 săcălușuri. Bastionul Macrei deținea două treascuri, unul rapid și altul de fier, și tot acolo, în cele 3 foișoare, se aflau 6 săcălușuri, câte două în fiecare. Linia de apărare externă a cetății dispunea de un număr de 36 de tunuri care, împreună cu cele din cetatea internă, alcătuiau un total de 67 de piese de artilerie diverse. Pentru a îngreuna accesul în cetate poarta internă avea două, iar cea externă 3 lanțuri de fier¹⁸

Am considerat oportună reluarea acestor informații cuprinse în Conscripția din anul 1605 deoarece ele arată faptul că cetatea Ineu se afla printre cele mai bine dotate fortificații din Principatul Transilvaniei. Argumentul poate fi susținut prin raportare la bunurile și armamentul aflate în cetățile Făgăraș și Gherla¹⁹. Tot pe baza acestor date se poate constata că în interiorul cetății Ineu existau trei bastioane cu porți, iar că în exterior se aflau cinci bastioane. Doar trei dintre acestea sunt numite: bastionul toboșarilor, bastionul de vânătoare și bastionul Macrei. Deși nu oferă informații complete, documentul rămâne unul foarte util, datorită lui cunoscându-se cât de bine era dotată cetatea și cum funcționa ea.

În 1611 Gabriel Bethlen (1580-1629) a fost constrâns să cedeze otomanilor cetățile Lipova, Șoimos și Arad, dar pe cea a Ineului a păstrat-o. Din sursele existente cunoaștem că sub guvernarea familiei Rákoczy cetatea a fost reconstruită conform unui plan conceput de arhitectul Gabriel Haller. De asemenea, știm că Dieta Transilvaniei a decis în anul 1631 să aloce 20 de florini pentru întărirea cetăților din Ineu și Lugoj²⁰. Aceste decizii pot sublinia, pe de o parte, că cetatea era importantă deoarece era un punct strategic, pe de altă parte, că ea fusese afectată de distrugerii, Dieta fiind interesată să o refacă. Gabriel Haller a construit noi fortificații, adaptate armamentului de foc, în jurul anului 1645²¹. El a refăcut bastioanele, apoi a transformat palisadele în zid de piatră (de formă pătrată, înconjurat de șanțuri late și adânci, umplute cu apă provenită din Criș)²². Cetatea a fost concepută în formă patrulateră, având la colțuri bastioane de tip italian²³. Haller a reușit să construiască trei. Întâi a fost refăcut bastionul din sud-est, care era amenințat cu distrugerea de apele Crișului, fiind situat lângă albia râului²⁴. Acest bastion a fost întărit cu stâlpi mari. Apoi au fost refăcute bastioanele dinspre nord-vest și sud-vest. Pe cel de-al patrulea Haller nu a

¹⁸ Ibidem, pp. 92-93.

¹⁹ Ibidem, p. 93.

²⁰ Doina Chiș, *Pagini Ineuane*, Grafnet, Oradea, 2007, pp. 73, 75.

²¹ Octavian Teodor Gheorghiu, *Arhitectura medievală de apărare din România*, pp. 285-286.

²² Doina Chiș, *Pagini Ineuane*, p. 76.

²³ Ibidem. V. și Adrian Andrei Rusu, *Castelul și spada. Cultura materială a elitelor din Transilvania în Evul Mediu*, Mega, Cluj-Napoca, 2019, p. 330.

²⁴ Doina Chiș, *Pagini Ineuane*, p. 76.

reușit să-l finalizeze. Turnurile erau de formă circulară, etajate, cu camere de locuit.

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea cetatea a fost cunoscută și sub numele de *Yaniova*, fiind recucerită între anii 1650-1651 de către otomani. Totuși, abia în anul 1658 ea a ajuns să fie administrată de pașa Köprülü²⁵. Pentru acest răstimp s-au păstrat scrierile lui Evlia Cselebi, un martor direct al evenimentelor. Mărturiile sale sunt importante deoarece redau imaginea cetății din perioada 1650-1668:

„Este o cetate în formă pătrată, așezată pe malul râului Criș, are bastioane mici de piatră, care amintesc de zidul Ye Djudj, iar în fiecare din ele încap o mie de oameni: fiecare are și câte zece tunuri balimeze. E o singură poartă pe latura de miazăzi, iar cheia o păstrează aga al ienicerilor, care locuiesc în cetate. Prin șanțurile cetății curge doldora râul Criș. Înăutru, aproape de poartă se află gemia sultanului Mehmed. Lângă această geamie se găsesc un turn de ceas din scânduri și o moară cu cai. În interiorul cetății se află cetatea nouă. E o mică cetățuie frumoasă, în care, în afară de odalele ienicerilor, nu se mai află nimic altceva. În cele patru colțuri sunt 4 turnuri solide cu acoperiș de scânduri și cu ziduri late de douăzeci de picioare. Această cetate interioară are o poartă ce dă spre apus și șanțul acesteia e plin cu apă râului”²⁶

Tot datorită mărturiilor lui Evlia Cselebi cunoaștem că cetatea a fost protejată de opt mii de ostași și că a devenit un oraș mare²⁷. Comparând informațiile din partea imperialilor (Conscripția din 1605) cu cele ale otomanilor, se pot observa diferențe. De pildă, turcul Evlia Cselebi alege să descrie cetatea și nu să inventarieze bunurile și armele. Din numărul turnurilor pe care el le descrie se poate constata că cel de-al patrulea bastion nu a fost ridicat. Fiecare bastion era dotat cu zece turnuri; cetatea avea aproximativ același număr de turnuri și în anul 1605. Un alt aspect de reținut este faptul că în interiorul cetății mai apar și alte construcții. Acest lucru nu ne surprinde, deoarece și în anul 1605 casa judeului se afla în cetatea Ineu²⁸.

Ea revine sub guvernarea habsburgilor în urma tratatului de pace de la Karlowitz din 1699. Fiind desemnată grănicerilor, rolul i-a devenit mai curând administrativ, mai puțin militar. Argumentul este susținut de faptul

---

²⁵ Maria Holban (coautor), *Călători străini despre Țările Române*, vol. 6, Ed. Științifică și Enciclopedică, Editura Academiei Române, București, 1976, p. 512.

²⁶ Ibidem, p. 513; Doina Chiș, *Ineu. Itinerar sentimental în imagini și documente*, p. 62; Pavel Tripa, *Trecutul Orașului Ineu și al Cetății Ienopolei*, p. 67.

²⁷ Maria Holban, *Călători străini despre Țările Române*, vol. 6, pp. 513-514.

²⁸ Adrian Magina, „Conscripția și inventarul bunurilor cetății Ineu anul 1605”, p. 91.

că în cetate s-a ținut o adunare generală a nobililor din comitatul Zărand, apoi de faptul că garnizoana cetății s-a mutat la Arad²⁹.

Un plan al cetății s-a păstrat de la sfârșitul secolului al XVII-lea³⁰. Acesta prezintă o imagine cu interiorul: sunt vizibile cele trei turnuri masive cilindrice în partea de sud-est, nord-est și nord-vest, în timp ce turnul sud-vestic lipsește. Se mai observă planul unei clădiri în mijloc, dar și un pod de acces peste șanțul defensiv. Astfel, în contextul evenimentelor de la sfârșitul secolului al XVII-lea, ar fi sugerate funcții militare. Dintr-un al doilea plan, datat 1791, se desprind alte informații legate de sistemul defensiv al cetății (șanțuri, bastioane), dar și de edificii existente în incinta vechii cetăți, cum ar fi moscheea și o clădire destul de mare din partea vestică³¹.

Între anii 1747-1803 cetatea Ineu s-a aflat sub patronajul lui Peterffy Ianos³². Acesta nu a mai adus inovații (ori măsurile luate de el în privința cetății nu au fost încă descoperite), în ciuda faptului că disputele dintre otomani și habsburgi nu s-au încheiat. Din acest motiv, până în anul 1853 cetatea s-a degradat³³. Înainte ca ea să fie refăcută, starea nefavorabilă i-a fost surprinsă într-un desen realizat de un anonim³⁴.

Abia în jurul anului 1870 primarul Aradului, Péter Aczél, a luat măsuri în a restaura cetatea din Ineu³⁵. Sub guvernarea acestuia s-a remarcat arhitectul K. Hantelmann, însărcinat să redacteze planul lucrărilor. Hantelmann a pus un acoperiș de grinzi masive din lemn, acoperit cu țiglă, păstrând în rest bastioanele și planul inițial al construcției³⁶.

În anul 1904 cetatea Ineu s-a transformat în spital, devenind *Institutul Medico-Pedagogic pentru copiii alienați mintal*³⁷.

Cetatea a primit o restaurare generală în anii 1974-1976. Au fost făcute reamenajări și compartimentări interioare, reparații la acoperiș, dar

---

²⁹ Flavius Ardeleanul, *Construcții monumentale din zona etnografică Ineu*, Primus, 2011, pp. 35, 36.

³⁰ Florin Mărginean, Zsolt Csók, Keve László, Victor Sava, „Unveiling History. Archaeological Excavations in the Fortress of Ineu (Arad County)”, p. 249. Planul cetății: sok.riksarkivet.se/bildvisning/K0008004_00001#?c=&m=&s=&cv=&xywh=-2316%2C0%2C10227%2C4287 [30. 11.2018].

³¹ Florin Mărginean et al., „Unveiling History...”, p. 250. Planul cetății (1791): maps.hungaricana.hu/en/MOLTerkeptar/1895/view/?pg=6&bbox=1147%2C-3692%2C6118%2C-982 [17.07.2019].

³² Flavius Ardeleanul, *Construcții monumentale din zona etnografică Ineu*, p. 37.

³³ Florin Mărginean et al., „Unveiling History...”, p. 250.

³⁴ Doina Chiș, *Ineu. Itinerar sentimental în imagini și documente*, p. 63.

³⁵ Florin Mărginean et al., „Unveiling History...”, pp. 249-250.

³⁶ Doina Chiș, *Pagini Ineuane*, p. 85.

³⁷ Eadem, *Ineu. Itinerar sentimental în imagini și documente*, p. 64; Sorbán Kornél, *Az Ineu (Borosjenői) Róm. Kath. Plébánia története*, p. 15; Florin Mărginean, Zsolt Csók, Keve László, Victor Sava, „Unveiling History...”, p. 251.

intervențiile i-au afectat starea inițială. În urma acestor modificări au dispărut și cele două turnulețe aflate deasupra porții de intrare³⁸.

În anul 2016 cetatea Ineu a intrat din nou în restaurare. Din păcate, procesul nu a fost de lungă durată, motiv pentru care au ieșit la suprafață puține informații noi³⁹. Totuși, cu acest prilej s-au putut descoperi nivele de construcție și reconstrucție, fundații ale altor clădiri și elemente de cultură materială (ceramică, obiecte din fier, sticlă și, printre altele, oase de animale)⁴⁰. S-au descoperit de asemenea cahle, bucăți de teracotă, coloane și capiteluri aparținând mănăstirii Dienus⁴¹. Datând din 1199, aceasta a funcționat în apropierea Ineului, mai precis în zona Balucana. Deși nu se cunosc multe informații despre acest lăcaș de cult, specialiștii Zsuzsa Móré Heltelne și Adrian Andrei Rusu sunt totuși de părere că în cetatea Ineu a fost găsită o parte din cultura materială a mănăstirii⁴². Din săpăturile arheologice s-a mai descoperit un trotuar de secol XVII, constatându-se că o parte din pietrele sale aparțineau conventului franciscanilor observanți, dar și mănăstirii Dienus, restul datând de pe vremea lui Péter Aczél⁴³. De asemenea, datorită cercetărilor de parament, arheologii au reușit să realizeze o cronologie a cetății⁴⁴. Alte descoperiri făcute în cetatea Ineu în acel an se regăsesc într-un articol publicat de echipa de cercetători⁴⁵.

Sursele scrise (în special Conscripția din anul 1605, mărturiile transmise de Evlia Celebi), precum și sursele iconografice au contribuit la o primă încercare de reconstituire a istoriei cetății Ineu. Pornind de la informațiile prezentate, desprindem următoarele: că cetatea Ineu a fost administrată în secolul al XIII-lea de castelanul Egidij, iar că până în secolul al XV-lea nu a mai fost atestat un alt castelan decât cel însărcinat de familia Losonczy. Un alt aspect pe care dorim să-l reluăm este legat de măsurile adoptate atât de otomani cât și de habsburgi cu privire la cetatea Ineu. S-a putut observa că politica otomanilor a fost aceea de a transforma Ineu în pașalic, lucru pe care l-au și realizat o perioadă de timp. Acest fapt este demonstrat prin mărturiile lui Evlia Celebi. Preocupați de cucerirea cetății Ineu au fost și habsburgii; aceștia s-au remarcat prin faptul că l-au adus în această regiune pe arhitectul Gabriel Haller pentru a reconstrui fortificația. O atenție deosebită față de cetatea Ineu a fost acordată și în perioada austro-ungară, prin măsurile adoptate de primarul Péter Aczél. Alte aspecte demne de reținut privesc funcționalitatea sau rolul pe care l-a

---

³⁸ Ibidem, pp. 254, 251.

³⁹ Ibidem, pp. 252-258.

⁴⁰ Ibidem, pp. 252.

⁴¹ Ibidem, pp. 255-256.

⁴² Zsuzsa Móré Heltelne, „Despre fosta mănăstire de la Dienesmonostora” în *Artă, istorie, cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb*, Cluj-Napoca, Neremia Napocae, 2003, pp. 39-48.

⁴³ Florin Mărginean et al., „Unveiling History...”, p. 252.

⁴⁴ Ibidem, pp. 273, 262.

⁴⁵ Ibidem.

avut cetatea din secolul al XIII-lea până în secolul XX. Ea a jucat mai întâi un rol militar defensiv, dar în secolul al XIX-lea a devenit centru administrativ pentru regiunea Arad, iar în secolul XX a fost cunoscută drept spital și școală pentru copii. Această dinamică a contribuit la menținrea ei în viață. Sub regimurile otoman, habsburgic, austro-ungar și comunist, cetatea Ineu a cunoscut o evoluție care merită să fie mai bine documentată. Se cunosc puține informații despre felul în care a fost ea restaurată în secolul XX; în schimb, săpăturile arheologice realizate în anul 2016 au scos noi date la lumină. De pildă, faptul că cetatea Ineu a fost de mai multe ori reconstruită, lucru ce poate fi confirmat de cultura materială descoperită, precum pietrele aparținând mănăstirii Dienus, conventului franciscanilor observanți din Ineu, dar și cele ce datau din timpul lui Péter Aczél.

Prezentarea noastră dorește să exprime faptul că cetatea Ineu și suburbia ei, deși cucerite în mai multe rânduri, s-au dezvoltat datorită maghiarilor, otomanilor, habsburgilor, dar și altor conducători, precum Péter Aczél. Acum, sub români, acest demers trebuie să continue prin implicare. Monumentul istoric, care reprezintă bogăția comunității ineuane, trebuie mai ales salvat. Iar pentru ca acest lucru să poată fi realizat, pentru ca cetatea Ineu să poată supraviețui în continuare, ea trebuie să primească o funcție.